

บทที่ 6

อัตราของเพลงไทยและหน้าทับ

เนื้อหาในบทที่ 6 ประกอบด้วย

1. อัตราของเพลงไทย
2. แผนภูมิแสดงประเภทของหน้าทับ
3. ประเภทของหน้าทับ
4. บทสรุป

วัตถุประสงค์

1. ให้รู้จักความแตกต่างของอัตราจังหวะในเพลงไทย
2. ให้รู้จักเครื่องหมายกำกับจังหวะในเพลงไทย ที่คุณสวดหลั่นเป็นขั้นตอน
3. ให้สามารถบอกลักษณะจังหวะของเพลงไทยได้ เช่น เพลง 3 ชั้น เพลง 2 ชั้น หรือเพลงชั้นเดียว ฯลฯ

กิจกรรม

1. ตอบคำถามท้ายบท
2. พยายามฟังเสียงฉิ่งว่าตีอย่างไร ในขณะที่ได้ยินเพลงไทย
3. หัดเคาะจังหวะตามเสียงฉิ่ง-ฉับ พร้อมทั้งนับในใจ เพื่อให้ลงจังหวะ
4. หาโอกาสชมการแสดงละครพื้นทาง เพื่อฟังเพลงออกภาษาต่าง ๆ พร้อมทั้งสังเกตกริยาอาการตลอดจนท่าราชองตัวละครชาติต่าง ๆ

ฯลฯ

บทที่ 6

อัตราของเพลงไทยและหน้าทับ

เนื้อหาในบทนี้จะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่คือ อัตราของเพลงไทย และหน้าทับ ทั้งสองเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กัน คือ หน้าทับหรือจังหวะที่เกิดจากการตีเครื่องหนัง เป็นหัวใจของการบรรเลงทุกประเภทเป็นเครื่องกำหนดความช้าเร็วของเพลง เป็นหลักกำหนดเมื่อไร จังหวะยก เมื่อไรจังหวะตก ส่วนอัตราของเพลงไทยนั้นแสดงถึงว่า เพลงไทยมีหลายชนิด มีทั้งที่บรรเลงช้า ๆ บรรเลงเร็ว ๆ และบรรเลงพอดี ๆ ฯลฯ ถ้าบรรเลงช้า หน้าทับจะได้อย่างไร บรรเลงพอดีหน้าทับจะได้อย่างไร และหน้าทับตีเหมือนกันทุกเพลงหรือไม่

1. อัตราของเพลงไทย

อัตราของเพลงไทย ก็คือ จังหวะของเพลง อาจเรียกกำกับกันไปว่า อัตราจังหวะ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น เนื่องจากองค์ประกอบของดนตรี จะประกอบด้วย ทำนอง จังหวะ เสียงประสาน และสีสรรหรือความรู้สึกของเสียง ทุกส่วนจะมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ทำนองคือเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ถ้าไม่มีจังหวะช้าเร็วเสียงประสานตลอดจนสีสรรของเสียงหรือเครื่องดนตรีแล้ว เสียงดนตรีนั้นก็จะไม่ไพเราะ ไม่ให้ความรู้สึก ความรู้สึกจะราบเรียบ ลักษณะอย่างนั้นก็จะไม่ใช่ดนตรี

เพลงไทยมีหลายประเภท หลายอัตราจังหวะ ดังที่ท่านได้ทราบมาแล้วว่า เพลงในระยะแรกโดยเฉพาะในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนมากเป็นเพลงชั้นเดียว และเพลง 2 ชั้น เป็นเพลงพื้นบ้านบ้าง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงโขนละครบ้าง จนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีผู้คิดเพลงจังหวะช้า เพื่อให้สะดวกมีเวลาคิดกลอนได้ทันในการขับเสภา และเล่นดอกสร้อยสักว่า เพลงจังหวะช้าหรืออัตราจังหวะ 3 ชั้น จึงเป็นที่นิยมกันในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อมีเพลงอัตราจังหวะ 3 ชั้น ความนิยมที่จะบรรเลงเพลงเถาก็เกิดสืบเนื่องกันมาด้วย

จังหวะ (Rhythm) เป็นหัวใจของเพลง ดนตรีทุกชนิด เปรียบเสมือนชีพจรหรือการเต้นของหัวใจ (Pulse) จังหวะเป็นเครื่องกำหนดความสั้นยาว ถี่ห่าง ของเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ หรือทำนองเพลง เช่นเดียวกับการเต้นของหัวใจที่บางครั้งก็เต้นเร็ว เมื่อเรารู้สึกตื่นเต้น บางครั้งก็เต้นปกติ บางครั้งก็เต้นช้า เพราะความเหนื่อยหน่ายอ่อนเพลีย จังหวะในดนตรีก็เช่นเดียวกัน มีทั้งจังหวะเร็ว ช้า ปานกลาง ไม่เท่ากัน เราจึงกำหนดเรียก อัตราจังหวะ ในดนตรีไทยเรามีอัตราจังหวะหลายชนิด แต่ที่ควรรู้จักในฐานะของผู้ฟังที่มีความรู้เบื้องต้นในดนตรีไทย มีอยู่ 3 ชนิด คือ

อัตราจังหวะชั้นเดียว	คือ	จังหวะเร็ว
อัตราจังหวะสองชั้น	คือ	จังหวะปานกลาง
อัตราจังหวะสามชั้น	คือ	จังหวะช้า

ในเวลาฟังเพลง เราจะทราบว่า เป็นเพลงในอัตราจังหวะช้า ปานกลาง หรือเร็ว ได้โดยสังเกตที่จังหวะฉิ่ง และจังหวะกลอง (หน้าทับ) การฟังจังหวะกลองซึ่งเป็นจังหวะใหญ่ ฟังยากกว่า การฟังจังหวะฉิ่งถ้าเป็นอัตราจังหวะเร็วเสียงฉิ่งฉับ จะดังต่อกัน คือ ฉิ่งแล้วฉับ ตามติดเกือบจะทันที แต่ถ้าเป็นอัตราจังหวะปานกลาง (2 ชั้น) ฉิ่ง-ฉับ จะทิ้งช่วงห่างเล็กน้อย ถ้าเป็นอัตราจังหวะช้า (3 ชั้น) ฉิ่ง-ฉับ จะยิ่งทิ้งช่วงห่างออกไป มีหลักสังเกตง่าย ๆ โดยการนับมือใจแล้วตี ดังนี้

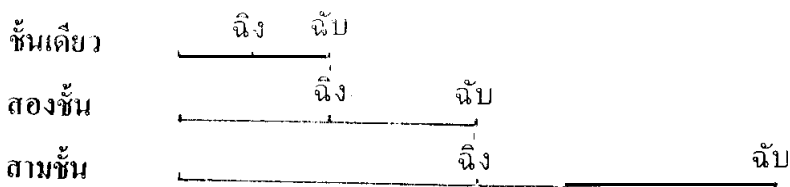
ชั้นเดียว ให้นับ 1 แล้วตี ฉิ่ง (หมายถึง แทนที่จะนับ 2 ให้ตีเป็นฉิ่งแทน) แล้วนับ 1 ใหม่แล้วตี ฉับ (หมายถึง แทนที่จะนับ 2 ให้ตีเป็นฉับแทน) ทั้ง ฉิ่ง-ฉับ รวมกันเป็น 1 จังหวะฉิ่ง ของอัตราจังหวะชั้นเดียว

สองชั้น ให้นับ 1 2 3 แล้วตีฉิ่ง (หมายถึงแทนที่จะนับ 4 ให้ตีเป็นฉิ่งแทน) แล้วนับ 1 2 3 ใหม่แล้วตีฉับ (หมายถึงแทนที่จะนับ 4 ให้ตีเป็นฉับแทน) ทั้ง ฉิ่ง-ฉับ รวมกันเป็น 1 จังหวะฉิ่ง ของอัตราจังหวะ 2 ชั้น

สามชั้น ให้นับ 1 2 3 4 5 6 7 แล้วตีฉิ่ง (หมายถึงแทนที่จะนับ 8 ให้ตีเป็นฉิ่งแทน) และให้นับ 1 2 3 4 5 6 7 ใหม่ แล้วตีฉับ (หมายถึงแทนที่จะนับ 8 ให้ตีเป็นฉับแทน) ทั้ง ฉิ่ง-ฉับ รวมกันเป็น 1 จังหวะฉิ่ง ของอัตราจังหวะ 3 ชั้น

(การนับในใจ เป็นการพยายามที่จะทำให้เข้าใจง่ายขึ้น นักดนตรีที่ดีฉิ่งจะตีได้โดยไม่ต้องนับ)

ท่านจะสังเกตได้ว่า ความยาวของอัตราจังหวะจะยาว หรือ ขยาย หรือยืดออกจาก จังหวะที่เร็วกว่า 1 เท่าตัวเสมอ นั่นก็คือ เพลงในอัตราจังหวะ 2 ชั้น จะยาวกว่า อัตราจังหวะชั้นเดียว 1 เท่าตัว และอัตราจังหวะ 3 ชั้น ก็ยาวกว่าอัตราจังหวะ 2 ชั้น 1 เท่าตัว ขอให้ดูแผนภูมิข้างล่างนี้จะช่วยให้เข้าใจขึ้น

ถ้าจะเล่นอัตรา 2 ชั้น ให้เท่ากับอัตรา 3 ชั้น ก็ต้องตี ฉิ่งฉับ 4 ครั้ง
 หรือ ถ้าจะเล่นอัตราชั้นเดียว ให้เท่ากับอัตรา 2 ชั้น ก็ต้องตี ฉิ่งฉับ 4 ครั้ง
 แต่ ถ้าจะเล่นอัตราชั้นเดียว ให้เท่ากับอัตรา 3 ชั้น ก็ต้องตี ฉิ่งฉับ 8 ครั้ง

แสดงว่าอัตราจังหวะจากเร็วไปหาจังหวะช้า จะขยายยาวออกเป็น 1 เท่าตัวเสมอ หรือถ้าจะ
 พุดจากจังหวะช้าลงมาหาจังหวะเร็ว ก็คือ อัตราจังหวะจากจังหวะช้า จะสั้นลงหรือทอนลง
 มา 1 เท่าตัวเสมอ

- ถ้าจะเปรียบเทียบกับดนตรีสากล โดยใช้การบันทึกตัวโน้ตในบันทึก 5 เส้น ในเรื่อง
 อัตราจังหวะ ต้องขยายตัวโน้ตและจำนวนห้องขึ้นไปเป็นทวีคูณเช่นเดียวกัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ชั้นเดียว

สองชั้น

สามชั้น

ขอให้สังเกต จังหวะฉิ่งยังคงอยู่อย่างเดิม

$\frac{2}{4}$ เรียกว่า Time Signature คือ ตัวเลขกำหนดว่า ในแต่ละห้องมีกี่จังหวะ
 ตัวเลขบน คือ กลุ่มจังหวะ หรือจำนวนจังหวะในแต่ละห้อง ซึ่งจะต้องเท่ากัน
 หมดทุกห้อง

ตัวเลขล่าง คือ กำหนดความสั้นยาวของเสียงโดยใช้รูปร่าง หรือชนิดของตัวโน้ต
 แทนความเร็ว หรือช้าของจังหวะ

$\frac{2}{4}$ คือ เลข 2 หมายถึง ในห้องหนึ่งมี 2 จังหวะ

ส่วนเลข 4 ล่าง หมายถึง ค่าของตัวโน้ต ที่นับโน้ตตัวดำเป็นเกณฑ์ 1 จังหวะ

โน้ตตัวขาว 1 ตัว = โน้ตตัวดำ 2 ตัว

โน้ตตัวดำ 1 ตัว = โน้ตตัวเข้บ็ต 1 ชั้น 2 ตัว

ถ้าตัวเข้บ็ต 2 ตัวอยู่ด้วยกันให้โยงหางเข้าด้วยกันเป็น

$\frac{2}{4}$ คือ ในแต่ละห้องให้มีโน้ตตัวดำ 2 ตัว หรือเทียบค่าเท่ากับตัวดำ 2 ตัว

อัตราชั้นเดียว มี 2 ห้อง

อัตราสองชั้น เป็นทวีคูณของชั้นเดียว = $2 \times 2 = 4$ ห้อง

อัตราสามชั้น เป็นทวีคูณของสองชั้น = $2 \times 4 = 8$ ห้อง

ท่านจะเห็นว่า ตัวโน้ตขยายตามจำนวนห้องด้วยเสมอ ตัวอย่างเช่น

เพลงนกเขาชะแมร์ (เกา) ของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เพลงนกเขาชะแมร์ชั้นเดียว ท่อนแรก มี 16 ห้อง

เพลงนกเขาชะแมร์สองชั้น ท่อนแรก มี $16 \times 2 = 32$ ห้อง

เพลงนกเขาชะแมร์สามชั้น ท่อนแรก มี $32 \times 2 = 64$ ห้อง

ฯลฯ

แผนภูมิแสดงประเภทของหน้าทับ

2. หน้าทับ

หน้าทับ คือ จังหวะของเพลงไทยที่เกิดจากการตีเครื่องหนัง เป็นหัวใจของดนตรีไทยทุกประเภท และทุกชาติด้วย (ของชาติอื่นไม่เรียกหน้าทับ) เพราะ “ใช้ตีกำกับจังหวะเป็นระยะ ๆ ไป เพื่อให้รู้ส่วนและเสียงสำคัญของเพลง”¹ เครื่องหนัง คือ เครื่องดนตรีที่ขึงด้วยหนังที่ใช้ตีประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองชนิดต่าง ๆ ทั้งที่ขึงหนังหน้าเดียว และขึงหนังสองหน้า “เครื่องหนังแต่ละชนิดอาจตีกำกับจังหวะเป็นลีลาต่าง ๆ กัน ลีลาเหล่านี้เรียกว่า “หน้าทับ””² ทั้ง ๆ ที่ตีเครื่องหนังหลายชนิด แต่ก็ไม่ระบุชื่อว่า หน้ากลองแขก หรือหน้าตะโพน ฯลฯ คงเรียกรวม ๆ กันว่า หน้าทับ “ทับ” หมายถึง โทนมโหรี หรือ โทนชะงู โทนแต่เดิมเราเรียกว่า “ทับ” (ปัจจุบันภาคใต้ก็ยังเรียก “ทับ”) ใช้แทนบันไดเขาวัวในวงมโหรีเครื่องสี่ เวลาตีโทนหรือตีเครื่องหนัง ต้องตีลงไปข้างหน้ากลอง เมื่อใช้ “ทับ” เป็นเครื่องกำกับจังหวะ จึง

1 ศิลปากร, กรม, “โน้ตเพลงไทย เล่ม 1”. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2514) หน้า 13.

2 อุกิต นาคสวัสดิ์, ศจ.ดร., เอกสารเล่มเดิม, หน้า 53.

ลดลงไปบน หน้าทับ เกิดเป็น “หน้าทับ” ขึ้น และใช้คำนี้ตลอดมา แม้จะตีเครื่องหนึ่งชนิดอื่นก็ตาม นอกจาก “หน้าทับ” แล้วยังมีเครื่องกำกับจังหวะอื่น ๆ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ช่วยกำกับจังหวะอีกด้วย โดยหน้าทับเป็นจังหวะใหญ่ เป็นหลักของวงดนตรี ฉาบ กรับ และ โหม่ง กำกับจังหวะย่อย ส่วนฉิ่งนั้นกำกับจังหวะย่อยที่สุด คล้ายกับการตรวจสอบหลายขั้นตอน ไม่ให้การบรรเลงพลาดได้

หน้าทับแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

2.1 หน้าทับปรบไก่อ

2.2 หน้าทับสองไม้ หรือ หน้าทับทยอย

2.3 หน้าทับพิเศษ

ศึกษาแผนภูมิแสดงประเภทของหน้าทับประกอบ

2.1 หน้าทับปรบไก่อ สืบเนื่องมาจากชาวภาคกลางมีเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า เพลงปรบไก่อ เป็นเพลงที่มีลูกคู่ร้องรับ ต่อมาโบราณจารย์จึงใช้ตะโพนตีเลียนเสียงคำร้องของลูกคู่ที่ร้องรับในเพลงปรบไก่อนั้นจึงเรียกหน้าทับชนิดนี้ว่า “หน้าทับปรบไก่อ”

“หน้าทับปรบไก่อ” เป็นหน้าทับที่เช้อยู่ในเพลงประเภทเสภา หรือรับร้องเป็นส่วนมาก เพลงโหมโรงเสภา หรือโหมโรงรับร้อง ที่กำหนดจังหวะแทบทุกชนิด ยกเว้น แต่เพลงที่กำหนดให้ใช้หน้าทับอื่น เช่น เพลงกระแตไต่ไม้ และ เพลงคลื่นกระทบฝั่ง 3 ชั้น เป็นต้น³

หน้าทับปรบไก่อ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

หน้าทับปรบไก่อ 3 ชั้น ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 8 ห้อง

หน้าทับปรบไก่อ 2 ชั้น ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 4 ห้อง

หน้าทับปรบไก่อชั้นเดียว ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 2 ห้อง

2.2 หน้าทับสองไม้ หรือ หน้าทับทยอย เป็นหน้าทับที่ตีเลียนเสียงการร้องดังใน เพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งเช่นกัน กล่าวคือ เพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของไทยชนิดหนึ่งได้แก่ เพลงเทพทอง เป็นเพลงพื้นบ้านที่มีการร้องดังเป็นวรรค ๆ ดำเนินเรื่องยืดยาว เราเรียกการร้องดังชนิดนี้ว่า ร้องดังสองไม้ ต่อมาผู้มีหน้าที่นำทำนองร้องดังสองไม้มาใช้ในวงดนตรี โบราณจารย์ จึงต้องคิดหน้าทับขึ้นใหม่ ให้มีจังหวะเท่ากับทำนองร้อง จึงเกิดเป็น หน้าทับสองไม้ ขึ้น หน้าทับสองไม้เลียนทำนองร้องวรรคสั้น ๆ จึงมีความยาวเพียงครึ่งหนึ่งของหน้าทับปรบไก่อ ในทุกอัตราจังหวะ

หน้าทับสองไม้มักใช้ประกอบเพลงประเภททยอย จึงมีผู้เรียกกันว่า หน้าทับทยอย ด้วย หน้าทับสองไม้แบ่งออกเป็น 3 ชนิด เช่นเดียวกัน คือ

3 อุทิศ นาคสวัสดิ์, “ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทยภาค 2”, หน้า 24.

หน้าทับสองไม้ 3 ชั้น ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 4 ห้อง
หน้าทับสองไม้ 2 ชั้น ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 2 ห้อง
หน้าทับสองไม้ชั้นเดียว ถ้าเทียบกับโน้ตสากลในจังหวะ $\frac{2}{4}$ จะมีจังหวะ 1 ห้อง

2.3 หน้าทับพิเศษ คือ จังหวะเครื่องหนังของเพลงประเภทที่มีจังหวะไม้สามเส่มอ สั้นบ้าง ยาวบ้าง และเป็นจังหวะที่จะใช้หน้าทับปรบไก่ หรือหน้าทับสองไม้ ไม่ได้ จึงต้องใช้ หน้าทับพิเศษ คือ มีลีลาตีเป็นเฉพาะ ๆ เพลงไป หน้าทับพิเศษจำแนกราว ๆ เป็น 3 ชนิด คือ

2.3.1 หน้าทับเพลงออกภาษาต่าง ๆ

2.3.2 หน้าทับเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ

2.3.3 หน้าทับเพลงสำหรับการแสดงละคร

2.3.1 หน้าทับเพลงออกภาษาต่าง ๆ ดังที่ท่านได้ทราบมาแล้วว่า มีเพลงไทยอยู่ จำนวนหนึ่งมีชื่อชนชาติต่าง ๆ เช่น จีน มอญ พม่า แยก ฝรั่งเศส เขมร ญี่ปุ่น ลาว ญวน ตะลุง เงี้ยว ฯลฯ นำหน้าชื่อเพลงอีกทีหนึ่ง เช่น จีนนำเสด็จ จีนเก็บบุปผา มอญอ้อยอิง มอญชมจันทร์ โยสะลัม พม่าเห่ พม่าแปลง แยกบรเทศ แยกสาย ฝรั่งเศสจกา เขมรโพธิสัตว์ ขอมทรงเครื่อง ญี่ปุ่นจะอ่อน ลาวครวญ ลาวลำปาง ทอยญวน ฯลฯ เพลงเหล่านี้เป็นเพลงไทยที่คีตกวีไทย แต่งขึ้น โดยตัดทำนองให้มีสำเนียงเป็นภาษาต่าง ๆ ตามที่ได้ยินได้ฟังมา เมื่อตัดทำนองเลียน สำเนียงชาติใดก็นำชื่อชาตินั้นไว้หน้าเพลง เพื่อนำทางให้ผู้ฟังทราบไว้ก่อนว่า เป็นเพลงสำเนียง อะไร เราเรียกเพลงชนิดนี้ว่า เพลงภาษา หรือออกภาษา

การแต่งเพลงภาษา หรือเพลงออกภาษา ก็เพื่อให้เพลงมีอารมณ์แปลกออกไปไม่ จำเจ ฟังแล้วสนุก แสดงความสามารถของคีตกวี และเพื่อประโยชน์ในการแสดง โดยเฉพาะ การแสดงละครพันทาง เป็นละครที่มีตัวละครเป็นชนชาติต่าง ๆ จึงต้องมีเพลงสำเนียงต่าง ๆ ไว้ประกอบละคร เพลงภาษาเหล่านี้จะมีสำเนียงหรือทำนองแตกต่างกันไป จังหวะก็ไม่เหมือน เพลงไทยทั่วไป ลีลาการตีเครื่องหนังก็จะตีแตกต่างกันไปตามลักษณะภาษา ถ้าตีเหมือน ๆ กันแล้วก็คงแยกไม่ออกว่าเป็นภาษาอะไร หน้าทับในประเภทนี้มีแตกต่างออกไปมากมาย จึง เรียกรวบ ๆ ว่า หน้าทับพิเศษ บางท่านจะเรียกชื่อต่อท้ายเป็น พิเศษจีน พิเศษมอญ พิเศษ พม่า ฯลฯ ก็คงไม่ผิด

2.3.2 หน้าทับเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ เพลงหน้าพาทย์เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบ อากัปกริยาของตัวโขน ตัวละครต่าง ๆ อากัปกริยาของตัวละครมีมากมาย และล้วนเคลื่อนไหว ด้วยที่ท่าที่ไม่เหมือนกันทั้งสิ้น เช่น เหาะ วิ่ง เดิน นอน นั่ง ร้องไห้ อาบน้ำ แปลงตัว แผลงศร รบ ดีใจ เหยะเหยียด ฯลฯ เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบก็จะต้องสอดคล้องกับกริยาเหล่านั้น เป็น

พิเศษ เช่นเดียวกัน

2.3.3 หน้าทับเพลงสำหรับการแสดงละคร ในการแสดงละครนอกจากจะใช้เพลงหน้าพาทย์เป็นหลักแล้ว ยังมีเพลงพิเศษที่ใช้ในละครตอนสำคัญ ๆ เช่น การร่ำอาวุธ การต่อสู้ การฟ้อนรำ (จีบระบำต่าง ๆ) การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ (ตามเนื้อเรื่อง) ฯลฯ เพลงเหล่านี้ มีท่วงทำนองเฉพาะเพลง มีการเคลื่อนไหว มีจังหวะที่จะใช้หน้าทับปรบไม้ หรือ หน้าทับสองไม้ ไม้ได้ ต้องใช้หน้าทับพิเศษ เช่นเดียวกัน เช่น ใช้ตะโพนตีหน้าทับ ตะเบ็ง ในเรื่อง อีเหนา ตอนอีเหนาฉายกริชต้องแสงอาทิตย์ และเพลงแรกในระบำดาวดึงส์ ใช้กลองแขกตีหน้าทับ สระระหม่า ตอนการรำกริช การรำรำกระบี่กระบอง ง้าว มวย ฯลฯ ใช้โพน (ทับ) กับกลองชาติร์ ตีหน้าทับชัฒชาติร์ ตอนนางมโนห์ราบุชายัญ

ฯลฯ

